

Araştırma Makalesi / Research Article

GELENEĞİN GÖLGESİNDE ÇOCUK: RIZA TEKİN UĞUREL VE ÇOCUK İFTARI PROGRAMLARI

Münire BAYSAN¹

Öz

Türk aile yapısında çocuğa verilen değer büyüktür. Doğumu, ad verilmesi, kırkı, ilk saç ve tırnak kesimi, ilk dişi, okula başlaması, sünneti gibi çocukların büyüme evrelerinde yapılan kutlamalar onlara verilen kıymetin ibâreleridir. Ramazan ayında yapılan etkinlikler de bu değer in idâmesidir.

Bu çalışmada Rıza Tekin Uğurel' in, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına dair yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgi verilerek bunlardan bir tanesi olan ve 1983 yılından beri yapılagelen Çocuk İftarı programları tanıtılmıştır.

Gazeteci, şâir, yazar, bestekâr aynı zamanda oyun yazarı ve Karagöz sanatçısı olan Uğurel tarafından 1983'ten beri her yıl kesintisiz olarak yapılan bu programlarda, çocuklara pek çok değer yaşatılarak aktarılmaya çalışılmaktadır. Ramazan mânileri, bilmece, fıkralar, tekerlemeler, atasözleri, deyimler, şarkılar, ilâhiler, sofrâ duası, Karagöz ve Ortaoyunu gibi Türk folkloruna ait pek çok unsura yer verilmektedir. Çalışmada, program içerisinde yer alan halk edebiyatı ve halk kültürüne dair unsurlar gözlem ve görüşme yöntemiyle tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Gelenek, R. Tekin Uğurel, Halk bilgisi, İftar.

CHILD IN THE SHADOW OF TRADITION: RIZA TEKİN UĞUREL AND CHILDREN'S IFTAR PROGRAMS

Abstract

In the Turkish family structure, the value given to the child is great. Celebrations during the growth stages of children, such as their birth, naming, fortieth day after birth, first hair and nail cutting, first tooth, starting school, circumcision are expressions of the value given to them. Activities for children during the month of Ramadan are also the continuation of this value.

In this study, information about Rıza Tekin Uğurel's work on the protection of intangible cultural heritage is given and one of them, Children's Iftar programs, which have been held in Kütahya since 1983, are introduced.

In these programs, which have been held by Uğurel, who is a journalist, poet, writer, composer and at the same time a playwright and Karagöz artist, every year since 1983; many values are tried to be passed down to children by experiencing them. Many elements of Turkish folklore such as Ramadan chansonettes, riddles, anecdotes, rhymes, proverbs, idioms, songs, hymns, table prayer, Karagöz and Hacivat, Kavuklu and Pişekar are included.

In the study, elements of folk literature and folk culture in the program were determined by observation and interview method.

Keywords: Child, Tradition, R. Tekin Uğurel, Folklore, Iftar.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kütahya, munire.baysan@dpu.edu.tr, ORCID 0000-0001-6167- 7793

Başvuru Tarihi (Received): 29.08.2021 **Kabul Tarihi** (Accepted): 25.10.2021

Giriş

Kültürün devamlılığı, yenilenmesi, yaşatılması ve taşınması açısından çocuk, ayrı bir kıymete ve öneme sahiptir (Karadağ, 2013). Çocuğun yetişmesinde, sosyal bir varlık olduğunun idrak edilip toplumsal, milli ve manevi kodların yüklenmesinde etkili olan unsur, toplumun çocuğa bakış açısıdır. Yeni nesillere değerlerin aktarımı, onların davranışlarına yön verme ve karar verme süreçlerini etkilemesi bakımından önem arz eder (Özdemir, 2017). Çocuk, öğretilen değerler doğrultusunda hayata bakış açısını belirler, doğruyu- yanlış tereddütsüz ayırt eder. Toplumlar, çocuğa verdiği kıymet ve bu kıymet oranında aktardığı değerler, öğrettiği sosyal, ahlâkî, toplumsal kaideler, eğitime yaptığı esaslı yatırımlar ile kendi varlıklarını ileriye güvenle taşıyabilirler.

İslâmiyet'ten önce ve sonra Türk toplumunda çocuğa ve aileye büyük önem verilmiştir. Çocuk; aile, toplum ve devletin geleceğinin teminatı olarak görülerek Türk sosyal hayatının gözbebeği ve var oluşun odak noktası olmuştur (Yalçın ve Şengül, 2004). Yaşanılan devrin sosyal hayatına dair pek çok unsuru içerisinde barındıran Dede Korkut hikâyelerinde çocuğa verilen kıymet ve çocuksuz çiftlerin Tanrı'nın gazabına uğradıklarına dair inanç, Türklerin çocuğa ve aileye bakış açısını yansıtmaktadır (Ergin, 1997). Türk edebiyatının ilk manzum nasihatnamesi olan Kutadgu Bilig, karakter eğitiminden sosyal eğitime; ahlâk eğitiminden çocuk eğitimine kadar pek çok konuyu ele alması bakımından Türk eğitim tarihinde önemli bir yer tutar. Türk edebiyat tarihi açısından bu denli önemli eserde çocuk ve çocuk eğitimi hakkında öğütler verilmesi çocuğa verilen değer ve toplumun çocuğa bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir (Emiroğlu, 2012; Dönmez ve Koçak, 2018). Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Dîvânu Lugâti't Türk'te çocuğun büyümesi, gelişimi, oyunu, oyuncuğu ve eğitimine dair pek çok kelime mevcuttur. Türk dili ve kültürü bakımından son derece kıymetli olan eserde, çocuk ve çocuğa verilen önem, toplumun çocuğa bakış açısı, yazarın bu konuda verdiği kelime örneklerinden anlaşılmaktadır (Batur ve Beştaş, 2011). 13. yüzyılda Yunus Emre, Hz. Mevlâna, Hacı Bektaş-ı Veli, Nasreddin Hoca, Anadolu'da insan, çocuk ve eğitim konularını çeşitli yöntemlerle işleyerek tasavvufi bakış açısı ile ele almışlardır (İnan, 1983).

Osmanlı Devleti zamanında çocuk, toplumun parçası olarak kabullenilmiştir. Bunun neticesinde mimari düzenleme, sosyal yerleşim yerinin oluşturulması, davranış biçimlerinin geliştirilmesi esnasında çocuk olayların içerisinde değerlendirilmiştir (Göncüoğlu, 2008). O dönemde toplumun çocuğa verdiği kıymet yapılan merasimlerde de kendini göstermektedir.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte çocuk ve çocuğa verilen değer daha da artarak ilerlemiş ve Atatürk, 23 Nisan'ı Türk çocuklarına bayram olarak armağan etmiştir. Çocuk bayramı ile Cumhuriyetin ideal çocuk projesi kamusal anlamda meşru bir zemine taşınmıştır (Mezgit Saban, 2019).

Çocukluk araştırmaları günümüzde sosyal bilimler içinde giderek yaygınlaşan bir alan haline almış, biyolojik, pedagojik, sosyolojik, kültürel, ekonomik vb. gibi pek çok alanda çocuklarla ilgili sayısız araştırma yapılmış ve yapılmaktadır (Işık, 2019). Bu araştırmalardaki maksat fiziksel ve ruhsal dengesi yerinde; millî, manevi ve kültürel değerlerine sahip çıkan dijital çağın getirileri arasından kaybolmayan çocuklar yetiştirebilmektir. Bu gaye ile yapılan kültürel faaliyetlerden bir tanesi de "Çocuk İftarı" programlarıdır. Geleneksel bir hâl alan bu programlar, Kütahya'da 1983 yılından beri Ramazan ayında Rıza Tekin Uğurel tarafından düzenlenmektedir. Folklorun işlevlerine dair Bascom'un belirttiği: hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme; eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması olarak eğitilmesi işlevlerinden faydalanılarak Türk kültür değerleri, ahlâki kaideleri, toplumsal normları halk bilgisi ürünleriyle oyun ve eğlence ortamında çocuklara aşılarmaya çalışılmaktadır (Bascom, 2010).

Çalışmada ele alınan esas nokta, Ramazan ayı içerisinde yapılan “Çocuk İftarı” programında yer alan folklorik unsurların değerlendirilmesi, bu programın yapımcısı olan Türk folklorunun ve somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması için yaklaşık yarım asırdır mücadele veren Rıza Tekin Uğurel ve çalışmaları hakkında bilgi verilmesidir. Kütahya'nın kültürel değerlerinin ve folklorik unsurlarının kayıt altına alınabilmesi amacıyla Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın Etiği Kurulu'ndan alınan (Karar no: 2020/07) izin kapsamında yapılan çalışmada gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Dünya düzeninin değiştiği Covid-19 Pandemi sürecinde Çocuk İftarı programının, aslî hâli unutulmadan ve program yapımcısından alınan bilgiler doğrultusunda kayıt altına alınması çalışmanın temel gayesini oluşturmaktadır.

1. Rıza Tekin Uğurel ve Çocuk İftarları

Çocuk iftarı programları Rıza Tekin Uğurel tarafından Kütahya'da 1983 yılından beri düzenlenmektedir. Pek çok sanat dalında yeteneği bulunan ve profesyonel anlamda çalışmalar yapan Uğurel; Türk kültürünün öğretilmesi, yaşatılması ve aktarılması için gençlere ve çocuklara ayrı bir kıymet vermektedir. Dijital teknolojinin, pek çok değeri gereksiz kıldığı günümüz dünyasında bu değerleri yine teknolojinin sunduğu imkânlar ile çocukların sevebileceği bir tarzda hazırlayan Uğurel, yeni neslin kendi kültür kökleri ile beslenmesini sağlarken, somut olmayan kültür değerlerinin de yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Çocuk iftarı programları da dâhil pek çok faaliyetin yapımcısı olan Uğurel'in hayatı ve bu zamana kadar yaptığı çalışmaları kısaca şöyledir:

1944 yılında Kütahya'da dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise eğitimini Kütahya'da tamamlamıştır. 1963 yılında üniversite eğitimi için İstanbul'a gitmiş ve Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümünü bitirmiştir. Eğitim için gittiği İstanbul'da on beş yılı aşkın bir süre kalarak 1980 yılında Kütahya'ya dönmüştür (Uğurel, 2012).

Yazar, gazeteci, şâir, bestekâr, oyun yazarı, Karagöz sanatçısı olan Rıza Tekin Uğurel, sanata olan ilgisinin babası ve babasının çevresiyle başladığını belirtir. Babası Ahmet Uğurel, keman sanatçısıdır ve Kütahya'nın önemli neyzenlerinden olan ressam, minyatür sanatçısı, müzehhip Ahmet Yakupoğlu ile meşk grupları bulunmaktadır. Babasından aldığı keman dersleriyle müziğe başlayan Uğurel, daha sonra Yakupoğlu'ndan ney dersleri almıştır (Uğurel, 2018).

Üniversite eğitimi için İstanbul'a gitmiş ve orada, Münir Nûrettin Selçuk; Tanburî, Hâfız, Hattat Kemâl Batanay; Udî, Rebabzen Câhit Gözkan ve Yusuf Ömürlü Beylerle tanışmış ve onların hocalık yaptığı Kubbealtı Mûsikî Enstitüsü'nün öğrencisi olmuştur. Uğurel, ders aldığı hocalar dışında Tamburî Cemil Bey, Necdet Yaşar, Cinuçen Tanrıkorur, Bekir Sıtkı Sezgin ve Kâni Karaca'dan ilham aldığını belirtir. Mûsikî bilgisinin yanı sıra ud, tambur, rebap, klasik kemençe yapımı, ney açımı gibi Türk müziği sazlarını imâl etme becerisine de sahip olan Uğurel; Dinçer Dalkılıç'tan ve teşvik gördüğünü, Ahmet Hatipoğlu'ndan da destek aldığını söylemektedir. Uğurel; edebiyatçı, mütefekkir ve roman yazarı olan Sâmiha Ayverdi'nin de öğrencisidir (Uğurel, 2018; KK.1).

İstanbul'da bulunduğu yıllarda Sabah, Akşam, Milliyet, Hergün, Ortadoğu ve Türkiye gazetelerinde yazarlık, yazı işleri müdürlüğü ve genel yayın müdürlüğü yapan Uğurel'in; Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi, Yeşilay, Millî Işık, Yesevî, Kubbealtı dergilerinde yazıları yayımlanmıştır (Güler, 2013).

Çeşitli konulardaki araştırma ve inceleme yazılarından meydana gelen yedi farklı kitabı İstanbul'da yaşadığı dönemde yayımlanmıştır. 1980 yılında tekrar doğduğu şehir olan Kütahya'ya dönen Uğurel'in, 200 bestesinin yer aldığı “Beste Külliyyâtı” adlı eseri de dâhil olmak üzere dört çalışması daha kitaplaştırılmıştır (KK.1). Uğurel, meydana getirdiği farklı türdeki eserlerinde toplumu ve dolayısıyla kişiyi ilgilendiren konulardan bahsetmiştir. Hatıralarını kaleme aldığı eseriyse halen yayımlanmamıştır (Baysan, 2018).

Gazeteci ve şâirliğinin yanı sıra farklı derecelerde ödüllü bir bestekâr olan Uğurel, bu ödülleri; Türkiye Diyânet Vakfı'nın açtığı “Çocuk Şarkıları ve İlahileri Beste Yarışması” nda, Kültür ve Turizm Bakanlığının düzenlediği “Az Kullanılan Makam ve Usûllerde Beste Yarışması”nda almıştır (Uğurel, 2018).

Edebiyat, tasavvuf, Türk Mûsikîsi, tiyatro, Karagöz, Ortaoyunu, Meddah ve eski ramazan eğlenceleri, Çocuk İftarları ile ramazan davulcusu özel ilgi alanına giren Uğurel'in yayınlanmamış fakat sahneye konulmuş piyesleri de bulunmaktadır. Tiyatroyla da yakından ilgilenen Uğurel, Tarık Buğra'dan tiyatro, Sadi Yaver Ataman'dan eski ramazan eğlenceleri ve ramazan mânileri hakkında dersler almıştır (Uğurel, 2012). Karagöz tasvirleri yapıp oynatan Uğurel, Karagöz Oyunları da yazmıştır.

“İstanbul'da yaşadığımız yıllarda Karagöz'le ilgili oyunlar yazdım. Ancak yazılı belge olarak bu metinlerden hemen hiçbiri bugün elimde değildir. Çünkü karagöz oyununun özelliği bakımından hikâyenin özü, Hayâlî tarafından bilinir ama ortada detaylı bir metin yoktur. Yazıdan okunarak ortaya konulan oyun, dinamizmini kaybedip statik-cansız-ruhsuz bir hâl alır. Oyun sırasında Hayâlî'nin şartlara göre esnek davranabilmesi, o anda içine doğan bir nükteyi yapabilmesi, oyunun başarısını artıran bir faktördür.”

diyen Uğurel, Hayâlî'nin oyundaki kabiliyetinin önemini de vurgulamaktadır (KK.1).

Meydana getirdiği her çalışmasında çağın gereklerine uygun hareket etmeye çalışan Uğurel, konu hakkındaki fikrini Karagöz oyunu üzerinden şu sözlerle ifade eder:

“Çağın şartlarına uygun oyun yazmaya zaten mecburuz. Çünkü zaman değişiyor, daha doğrusu zamanla insan değişiyor ve bu sebepten dolayı zevkler ve düşünceler de değiştiği için sosyal şartların ve o dönemin zevkine yahut anlayışına uygun olmayan oyun asla başarılı olmaz. Başarılı olmayan her oyun, köklü bir eğitim ve eğlence aracı olan Hayâl Oyunu'na vurulmuş bir darbedir. Bu darbe, insanların gözünde Karagöz-Hacivat gibi seyirlik bir millî geleneği kötü tanıtmak demektir.”

Çocukları geleceğin teminatı olarak gören Uğurel, onların millî ve manevi değerlerle büyümesi için elli yıla yakın bir süredir Kütahya'da programlar organize ederek yönetmekte, farklı illerde yapılan çocuk iftarlarına katılmaktadır.

Uğurel, beceri sahibi olduğu alanlarda pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Radyo ve televizyon programlarıyla daha geniş kitlelere Türk kültür değerlerini anlatmaya çalışmıştır. Düzenli ve sistemli olarak hazırladığı etkinliklerden bir tanesi de çalışmaya konu olan “Çocuk İftarı” programlarıdır. Çocukların; ahlâk, dil ve din bilgilerinin geliştirilmesi, kültürel değerlerin öğretilmesine dair pek çok uygulama, anlatı ve gösterinin yer aldığı program, mevsim yaz ise açık alanda, kış ise kapalı bir mekânda yapılmaktadır. Programın yapılacağı salon önceden hazırlanarak deyimler, atasözleri, Türk bayrakları ve balonlarla gösteri mekânı süslenmektedir.

Program erkek çocuklardan birinin ezan okumasıyla başlar. Misafirler oruçlarını açarak iftarlarını yapar. Her programda farklı çocuklara vazifeler verilir. Önceden duyurusu ve daveti yapılan etkinliğe program gününden evvel hangi okulun, kurumun ya da ailelerin katılacağı bilinir. Bu yüzden görev taksimi ve program hazırlığı bir ay öncesinden başlar. Bu hazırlıklar çocuklarda birlik ve beraberlik duygusunu da geliştirir

Hep birlikte yapılan iftar sonrası yine çocuklardan birinin okuduğu sofraya dua ile yemek faslı biter. Belli bir program dâhilinde yapılan etkinliğin eğlence faslına geçilmeden evvel ramazan ayının önemi, sevginin değeri, çocuğun kıymeti ve kültürel değerlerin ehemmiyeti gibi konuları içeren bir açılış konuşması yapılır. Konuşmayı Rıza Tekin Uğurel yapabildiği gibi, şehrin ileri

gelen büyüklerinden biri ya da programda görevli çocuklardan biri de yapabilmektedir. Uğurel'in 2018 yılında sevginin öneminden bahsettiği konuşması şu şekildedir:

“Bugün çocukların bayramı, Hz. Mevlânâ, ‘sevgiden acılar tatlılaşır. Bakır, sevgi ile altın olur’ buyurmaktadır. Bu gecenin hazırlanmasında ve sizlerin teşrifinde yegâne önemli şey sevgidir. Sevgi olmasaydı bugün burada toplanamazdık. Ne siz teşrif edebilirdiniz ne de bu programı hazırlayanlar kendi zamanından fedakârlık ederlerdi. Sevginin kıymetini bilmek lâzım.” (Uğurel, 2018, Haziran 8)

1984 yılında bir kız çocuğu tarafından yapılan açılış konuşmasında çocuk iftarı programının gayesi ve orucun manasından şu şekilde bahsedilmiştir:

“Gayemiz sadece bir arada olmak değil. Gayemiz; oyunlarımız, bilmecelerimiz, şarkılarımız, ilâhilerimizle iyi ve güzel olanı bulmak; güzel olanı çirkinden, kötü olanı iyiden ayırt etmektir. Sizlere eski ramazanları yaşatmaya çalışmaktır.

Mübarek ramazan-ı şerif, oruç ayıdır. Neden oruç tutuyoruz? Neden sabahtan akşama kadar aç kalıyoruz? Allah insanları diğer canlılardan ayıracak pek çok özellik vermiştir. Bunlardan biri de kendini kontrol etmek, iradesini yenmek ve nefesine hâkim olmaktır. Hepimiz biliyoruz ki dünya üzerindeki insanların hepsi eşit değildir. Bizler sıcak yuvamızda her istediğimizi yemeye ve giymeye kâdirken soğukta üşüyen, sofrasında bir dilim ekmeği bulamayanlar vardır. Bunun için Allah'ın büyüklüğünü anlamak ve bize verdiği nimetler için şükretmek, işte ramazanın gerçek gayesi bu olmalıdır.” (Uğurel, 2018, Şubat 23)

Program kapsamında, çocuklara ramazan ayı ve orucun faydaları, doğru söylemek, iyilik yapmak, yardım etmek, vatan sevgisi gibi onların karakter gelişimine katkı sağlayacak değerler; tiyatro gösterileri, fıkra, mâni, tekerleme, şiir ve şarkılarla aktarılmaya çalışılır. Her yıl yapılan programlarda sergilenen Türk seyirlik oyunları şunlardır:

Asırlardır bizi eğlendirirken eğiten, geleneksel Türk tiyatrosunun özünü teşkil eden ve Somut olmayan kültür değerleri içerisinde yer alan Hacivat ve Karagöz oyunu, bu gecenin olmazsa olmazlarından (Mutlu, 1995; Taş, 2007; Oğuz, 2009). Karagöz oyununun içinde “Cumhuriyetimiz ebedi kalsın, milletimiz saadet bulsun” şeklinde temenniler, “Yalancılık, dedikoduculuk çok kötüdür, her zaman dürüst davranmalıyız, yalan söylememeliyiz, sağlıklı beslenmeliyiz” şeklinde öğüt içeren sözler yer alır. “Dersleriniz ve oyunlarınız mutlu, ömürleriniz kutlu, ölçünüz doğruluk olsun, hepimize uğurlar ola” gibi ifadelerle gösteri biter (Uğurel, 2018, Haziran 8).

Karagöz'ün sahneye inmiş şekli olarak tanımlanan Ortaoyununda, Karagöz oyunundaki Karagöz ve Hacivat, Ortaoyununda Pişekâr ve Kavuklu'dur (And, 1970; Artun, 2008). Ortaoyunu da iftar programlarında, çocukları hem eğlendirmek hem de nasihat etmek amacıyla sergilenen geleneksel tiyatro türlerindedir.

Meddah da farklı yıllarda bu programlarda sahne almış hikâyeye anlatıcısı olarak çocukların karşısına çıkmıştır. Gerçekçi halk hikâyeleri anlatan meddahların sahnede kullandıkları mendil ve sopa olmak üzere iki aracı bulunmaktadır (Boratav, 2013; And, 2014). Hikâyelerde taklit ettikleri varlıkların seslerini çıkarmak için kullandıkları bu nesnelere çocuklara; tarih, kültür, güzel ahlâk, dil ve din gibi temel konuları içeren ve içerisinde kıssadan hisse barındırarak ders vermeyi amaçlayan anlatılar aktarılır.

Çocuk iftarlarında sergilenen bir diğer tiyatro çeşidi de tuluattır. Tanzimat sonrasında geleneksel tiyatro ile batılı anlamdaki tiyatronun kaynaşmasından oluşan bir tür olan tuluat doğaçlamanın geleneksel Türk tiyatrosundaki özgün adıdır (Düzgün, 2000; Artun, 2008). İftar programında,

uşak rolündeki İbiş karakteri ve sahnelediği oyun, çocukların ilgisini çekecek tarzda sunulmaktadır.

Nasrettin Hoca fıkraları taklit kabiliyeti yüksek olan çocuklar tarafında teatral bir şekilde sahnelenir. Türk halkının olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını, güldürüp eğlendirerek yansıtan fıkralar, eğitim ve kültür aktarma işlevine de sahiptir (Artun, 2015; Yardımcı, 2013). Bu işlevleri ile fıkralar çocuk iftarlarının vazgeçilmez anlatıdır. Türleri farklı olsa da yapılan tiyatrolarda gaye, çocukları güldürüp eğlendirirken onlara ahlâkî değerleri, kültürel kıymetleri, toplumsal normları aşılacaktır.

Tiyatro gösterilerinin bitmesinin ardından geleneksel kıyafetleriyle ramazan davulcusu, mâni söyleyerek sahneye gelir. Ramazan ayında sahur vakti davul çalma ve mâni söyleme âdeti, bu aya ayrı bir güzellik ve zenginlik katmaktadır (Kaya, 2004). Günümüzde de bu gelenek yaşatılmaya çalışılmakta; fakat çocuklar sahur saatinde uykuda oldukları için ramazan manisini ve davulun sesini duyamamaktadırlar. Elinde davulu dilinde mânisi ile sahneye giren davulcunun genelde her yıl söylediği ramazan maniler şunlardır:

Besmeleyle çıktım yola,
Selam verdim sağa sola,
İki gözüm benim beyim,
Ramazanınız mübarek ola,

Yeni cami direk ister,
Söylemeye yürek ister,
Benim karnım toktur ama,
Arkadaşlar börek ister.

Yedi cami çarşısına,
Çıkıp baktım karşısına,
Ne hikmettir bayılıyorum,
Ben patlıcan turşusuna.

Evlere perde lazım,
Pilava zerde lazım,
İnsaf buyrun efendim,
Mideye de yer lazım.

Eyle oruca niyet,
Oruçtan gelir kuvvet,
Oruç tutmasan dahi,
Oruçluya hürmet et.

Derdi başından atar,
En büyük zevki tadar,

Fakirleri gözetin,
Çift katlı oruç tutar.

Ocakta kızar tava,

Gider gelir oklava,
Mübarek ramazanda,
Haydi, kalkın sahura.

Çarçabuk sezilir ha,
Deftere yazılır ha,
Sakın yalan söyleme,
Orucun bozulur ha.

Buz gibi sudur incik,
Şimdiye deriz himcik,
Cayır cayır yanarsın,
Sahurda yersen cimcik.

Özlenecek gözlenecek,
Dostumuz var özlenecek,
Eğer oruç tutacaksak,
Gözlemeler tellenecek.(Uğurel,2019, Mayıs 29)

Mânisiyle sağa sola selam vererek salona giren davulcu, oruç tutmanın, fakirleri gözetmenin faziletlerinden, oruçluya hürmet edilmesi gerektiğinden, yalan söylenmemesi gibi genel ahlâkî konulardan, anonim manilerde bahsettiği gibi Rıza Tekin Uğurel tarafından oluşturulan Kütahya'ya has özelliklerin yer aldığı mâniler de söyler. Örneğin; Türkmen Dağı'nın eteklerinden çıkan ve pek çok hastalığa iyi geldiği bilinen İncik suyu; geleneksel yemeklerden olan cimcik ve gözleme gibi yöreye has unsurlarla davetlileri eğlendirir.

Ramazân mânileri dinlendikten sonra sıra şerbet ikramına gelir. Geleneksel kıyafetlerini giyen ve ibriği sırtında olan şerbetçi, herkese tek tek soğuk şerbetinden ikram eder. Bir taraftan da pamuk helvacı salona girer. Çocuklar şerbetlerini içip istedikleri renkte helvalarını alırlar. Şerbet ve helva ikramının oluşturduğu kargaşa ortamından sonra program kaldığı yerden devam eder.

İftar programlarında her yıl yer verilen anonim halk edebiyatı türlerinden biri de soyut- somut varlık ve kavramları uzak yakın ilişki ve çağrışımlarla buldurmayı amaçlayan bilmecelelerdir (Artun, 2014). İnsanlığın ortaya koyduğu ilk sözlü ürünlerden biri olan bilmeceleler, Türk folklorunun en yaygın ve zengin türlerindedir (Türkyılmaz, 2009). Bilmeceleler çocukların, dil ve düşünce gelişimi bakımında son derece kıymetli folklor ürünleridir (Balta, 2013). Eğlendirirken öğreten bilmeceleler, aynı zamanda kültürel değerlerin de taşıyıcısıdır (Yangil ve Kerimoğlu, 2014). İftar programlarında çocukları eğlendiren, güldüren aynı zamanda düşündüren, bulduran, bulduklarını ifade etme fırsatı veren, dil becerilerine katkı sağlayan bilmeceleler; bazı programlarda sunucular tarafından çocuklara yöneltilmiş, bazı programlarda ise çocuklardan biri diğerlerine sormuştur. Sorulan bilmeceye doğru cevabı verene küçük hediyeler taktim edilmiştir. Programlarda çocuklara sorulan bilmece örneklerinden bazıları şunlardır:

Bir tepsi kar, etrafı nar,
Haddin varsa bir tane al,
İki camlı pencere, bakıp durur her gece,
Göz koydu göz üstüne, bilin bakalım bu ne?
Çinçinli hamam kubbesi tamam,
Bir gelin aldım, babası imam.(Uğurel,2018, Şubat 28)

O yıl ki hazırlıklar içerisinde çocukların hazırladığı mini konser varsa onlar sahnelenir. Bu konserlerde genelde çocuk şarkıları, ilâhi ve tekerlemeler söylenir. Eğer o yıla özel bir konser yoksa program yapımcıları hem çocukların hem de büyüklerin katılımı sağlayarak hep birlikte mâni, tekerleme, ilâhi, çocuk şarkıları ve marşlar söylerler. Bu etkinlik öncesi tüm salona Türk bayrağı ve söylenecek türkü sözlerinin yazılı olduğu metinler dağıtılır. İlk olarak Kütahya'nın ramazan ayına has Küpecik mânisî söylenir. Küpecik asırlardır ramazan ayında çocuklar tarafından Kütahya'da yaşatılan bir gelenektir. Çocuklar, iftardan sonra komşu kapılarını çalarak Küpecîği baştan sona söylerler (Salün, 2001). Ev sahibi de çocuklara para, şeker, çikolata gibi hediyeler verir. Çocuk iftarı programlarının toplu halde söylenen ilk folklorik ürünü küpecik mânisîdir. Farklı varyantları bulunsa da o gecede söylenen Küpecîğin sözleri şu şekildedir:

Hey küpecik, küpecik,
Yağdan baldan küpecik,
Yağ olmazsa bal olsun,
Ev sahibi sağ olsun,
Ev sahibi evde misin?
Evde değil dağda mısın?
Dağda yılanlar kışlasın, kışlasın,
Allah çocuklarınızı bağışlasın, bağışlasın,
Dişi dişi, sıçan dişi,
Vermezseniz çalarız taşı,
Ambar altı tazıyım,
Mola Beyin kızıyım,
Enarından menarından,
Baklavanın kenarından,
Altı hokka pekmez,
Sepetim yerinden kalkmaz,
Al yanaklı yenge,
Merdivenden in de gel, in de gel,
Bizim bahşîşi al da gel, al da gel,

Ambar altı tırtır,
Bahşîşi ver de kurtul, (son dakika kutahya,2014, Temmuz 6)

Çocukların neredeyse tamamının bildiği, bilmeyenlerinde ellerindeki metinlerden takip ettiği küpecikten sonra sıra tekerlemelere gelir. Şaşırtmak, eğlendirmek, keyiflendirmek için başvurulan ve bir çeşit söz cambazlığı olan tekerlemeler pek çok işleve sahiptir (Duymaz, 2002). Bunlardan bir tanesi de dil becerisini eğlendirirken geliştirmektir. İftar programında, belli bir makamda ve müzik eşliğinde, söylenmesi zor kelimelerin bir araya gelmesinden oluşan tekerlemeleri söyletmeye çalışarak çocukları hem eğlendirmek hem de dil gelişimlerine katkı sağlamak hedeflenir. Gecede söylenen tekerlemeler şunlardır:

Dal sarkar kartal kalkar,
Kartal kalkar dal sarkar,
Hadisene söyle, hadisene söyle,
Hadi, hadi, hadi söylesene,
Bu köşe yaz köşesi, laylaylom,
Bu köşe kış köşesi laylaylom,
Hadisene söyle...

Kırk küp, kırk küp, kırk küp, kırk küp,
Kırkının da kulpu kırk küp,
Hadisene söyle...

Bu duvarı duvarı, bu duvarı acaba,
Badanalı mı, badanalı mı?
Hadisene söyle...

Abe abe kuru dayı, kuru dayı,
Ne kuru sarı bu darı ne kuru sarı bu darı,
Hadisene söyle...

Karşıda bir ah kuru ağaç,
Kupkuru ağaç,
Dal dalı kuru,
Dip dibi kuru,
Kap kabı kuru,
Kupkuru ağaç,
Kakırdadın mı ah kuru,

Kupkuru ağaç,
Dal dalı kuru,
Dip dibi kuru,
Kap kabı kuru,
Kupkuru ağaç,
Dal dalı kuru,
Dip dibi kuru,
Kap kabı kuru,
Ah kuru ağaç,
Kup kuru ağaç, (Uğurel,2017, Eylül 30).

Dinî tasavvufi muhteva taşıyarak Allah ile ilgili bestelenmiş şiirler olan ilâhiler de programda yer bulan halk edebiyatı türlerindedir (Uygun, 2014; Uzun, 2000). İftar programlarında genelde ilk olarak Ramazan ilâhisi söylenir. Sözleri şu şekildedir:

Müslüman ülkelerin nurla doldu her yanı,
Hoş geldin ey ramazan, on bir ayın sultanı,
Yükselen tekbirlerin göklerde bir ucu,
Allah'ım senin için tutuyoruz orucu, (Uğurel,2018, Şubat 26).

Sordum Sarı Çiçeğe, Ne Söylerler Ne Bir Haber Verirler, Şol Cennetin İrmakları bu gecede söylenen herkesin bildiği Yunus Emre ilâhileridir. Dünya hayatının geçici ölümün baki olduğu, cennetin nasıl bir yer olduğu, kimin ümmetinden bulunduğu gibi çocukların bilmesi gereken temel dini konuların yer aldığı ilâhiler seçilir. İftar programının söylenen diğer türler çocuk şarkıları ve marşlardır. Her yıl söylenen güftesi ve bestesi Rıza Tekin Uğurel'e ait olan çocuk şarkısının sözleri ise şu şekildedir:

Bir kedim var adı Can'dır,
Bilseniz ne afacandır,

Yaramaz tek neşemizdir,
Tüyleri kardan temizdir,
Karnı doysa gidip yatar,
Bir minderde keyif çatar,
Sonra mır mır tekerleme,
Gelsin tatlı şekerleme
Farelerin ödü patlar,
Pusu kurar, siner atlar,
Canı doymaz hiç oyuna,
Zıplayıp durur boyuna,
Karnı doysa gidip yatar,
Bir minderde keyif çatar,
Sonra mır mır tekerleme,
Gelsin tatlı şekerleme (Uğurel, 2018, Ağustos 6).

Müzik faslının son bölümünde milli duygulara hitap eden parçalara yer verilir. Bu bölümde marşlar bayraklar sallanarak söylenir. “Türküm ne mutlu bana” gibi nakarat kısımlar ya da “Kırmızı- Beyaz, en büyük Türkiye” gibi slogan ifadeler, daha güçlü ve gür bir sesle dillendirilir. Gençlik Marşı ile başlanır, İzmir Benim Van Benim, Ordu Marşı, Baş Koymuşum Türkiye’nin Yoluna her yıl çocuk iftarında söylenen milli duyguları harekete geçiren ve vatan sevgisini aşılamanın şarkı ve marşlarıdır.

Programın son kısmı dış kirasının kültürümüzdeki önemini anlatılmasına ve dış kirası hediyelerinin verilmesine ayrılmıştır. Eskiden ramazan ayı içerisinde yapılan bu uygulamada durumu iyi olan aileler iftar verirler. Bu iftarlarda gelen misafirlere özellikle de maddi durumu kötü olan ailelere yemekten sonra dış kirası adıyla para ve çeşitli hediyeler dağıtılır. Davete icap etmeleri ve ev sahibinin yemeklerini yiyerek dışlarının aşınması gibi naif bir sebeple kendilerine hediyeler takdim edilir (DİA, 1994; Çetin, 2020). Dış kirası, nezaketin ve inceliğin; fakiri, ihtiyaç sahibini incitmeden yardımda bulunmanın kültürümüzdeki en güzel örneklerinden bir tanesidir. Çok eski bir gelenek olan bu uygulamanın ne olduğu “Çocuk İftarı” programında önce anlatılır. Sonra çocuklara, iftar programına katıldıkları ve verilen ikramları yiyerek dışlerini aşındırdıkları için hediyeleri verilir. Kız ve erkek çocukları için ayrı ayrı hazırlanan hediye paketleri ve küçük kesecikler çocuklara tek tek takdim edilir. Keseler içerisinde dış kirasının yer aldığı sembolik bozuk para ve öğüt içeren bir atasözü ya da vecizenin yazılı olduğu küçük bir kâğıt bulunmaktadır.

2. Sonuç

Çağın hızlı ilerleyişi karşısında dünya, tek tip bir yapıya doğru evrilmektedir. Teknolojinin sunduğu imkânlar bir taraftan hayatı kolaylaştırırken diğer taraftan küreselleşen dünyada, bölgesel ve kültürel farkları ortadan kaldırmaktadır. Milletlerin kendi yaşamışlıklarından, zevk anlayışından, tarihinden, dünya görüşünden ve değer yargılarından meydana gelen halk bilgisi ürünlerinin, değişen yaşam şartlarına ve eğlence anlayışına rağmen varlığını devam ettirmesi ve işlevini sürdürmesi yaşanan çağda önemini daha da arttırmıştır. Toplumsal bilinç, eğitim ve katılım ile küresel karşısında savunmasız kalmış yerelin ve ulusalın, kendi bağlamlarında; onları üreten, yaşatan ve kuşaktan kuşağa aktaran bilgi gelenek ve birikimin bütün unsurlarıyla korunması somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması ve sürdürülebilirliği açısından son derece önemli bir hal almıştır (Oğuz, 2009; Oğuz, 2013). Halk bilgisi ürünlerinin çocuklara yaşatılarak öğretilmesi, geleneğin geleceğe doğru bir şekilde aktarılması bakımından ayrı bir kıymete sahiptir.

Çocukların milli ve manevi değerleri öğrenmesi amacı ile yapılan Çocuk İftarı programları, bünyesinde pek çok folklorik unsuru barındırmaktadır. Asırların deneyim ve tecrübe süzgecinden geçerek bugüne ışık tutan atasözleri çocuklara, ahlâki değerleri aşılarken dil becerilerini ve soyut

düşünme kabiliyetlerini de geliştirmektedir. Güldürürken düşündüren fıkralar toplumsal normları eğlendirerek aktarmaktadır. Bilmecelerle doğruyu bulma gayreti hem düşünme hem de dil becerisine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bulduğunu söyleyebilmek çocukların özgüvenlerini de geliştirmektedir. Söylenmesi zor kelimelerin arda arda sıralanmasıyla tekerlemeler, dil becerisinin arttırmaktadır. Söylenen mânilerle çocuklar, ramazan davulcusunu gelenekteki şekliyle görmektedirler. Nağmeli bir şekilde davulla söylenen mânilerde ramazan ayı, orucun faydaları, yalanın zararları gibi çocukların edinmesi gereken ahlaki alışkanlıklardan bahsedilmektedir. Diğer bir halk edebiyatı türü olan ilâhilerde temel dini konulara yer verilmektedir. Karagöz, Kavuklu ile Pişekar, Meddah, İbiş gibi geleneksel halk tiyatrosu aslına uygun bir şekilde çocuklara izlettirilmiştir. Bu türler içerisinde Türk müziğine ait nağmelere, bilmecelere, hikâyelere, atasözlerine, tekerlemelere de yer verilmektedir. Türk halk edebiyatı ürünlerinden atasözü, fıkra, mâni, tekerleme, bilmece, ilahî, halk tiyatrosu, programda çocuklara istenilen mesajları aktarabilmek maksadıyla kullanılan öğreten, eğlendiren, eğlendirirken öğütleyen, yol gösteren türlerdendir.

Geçmişte ramazan ayında uygulanan, yardımlaşmadaki nezaketi gösteren diş kirası geleneğinin anlatılması ve sonrasında da küçük hediyelerle bu kültürünün yaşatılması, şerbet ikramı Türk kültürüne has unutulmaya yüz tutmuş değerlerdendir.

Yazar, gazeteci, şâir, bestekâr, oyun yazarı, Karagöz sanatçısı olan Uğurel, Çocuk İftarları programlarını yıllardır düzenleyip yönetmiş olmasının yanı sıra program dâhilinde bazı yıllarda Karagöz oyununun senaryosunu yazmış, bazı yıllarda meddah olarak hikâyeye anlatmış, ihtiyaç duyulduğunda tuluatta, İbiş ile birlikte sahneye çıkmıştır. Ankara, İstanbul gibi şehirlerde düzenlenen iftar programlarında ramazan davulcusu olarak mâni söylemiştir. Aynı zamanda Kütahya'ya has mâniler meydana getirmiş, çocuk şarkı ve ilâhileri yazıp bestelemiştir. Ud, tambur, rebap, klasik kemençe ney gibi enstrümanları çalabilen aynı zamanda yapım ve tamirini bilen Uğurel; bu becerilerini gençlere aktarmış ve çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir.

Rıza Tekin Uğurel tarafından hazırlanan “Çocuk İftarı” programlarında yapılmaya çalışılan; Türk folkloruna ve kültürüne has unsurların yaşatılarak öğretilmesi ve geleceğe aktarılmasıdır.

Kaynak Kişiler

KK.1: Uğurel, Rıza Tekin, 1944 doğumlu, İnşaat Mühendisi, [10/01/2021 tarihinde Münire BAYSAN tarafından Rıza Tekin Uğurel'in evinde yapılan görüşme]

Kaynakça

And, M. (1970). *100 Soruda Türk tiyatrosu tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

And, M. (2014). *Başlangıcından 1983'e tiyatro tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Artun, E. (2014). *Ansiklopedik halk bilimi/halk edebiyatı sözlüğü, terimler-motifler- kavramlar*. Adana: Karahan Kitabevi.

Artun, E. (2015). *Anonim Türk halk edebiyatı nesri, edebiyat tarihi metinler*. Adana: Karahan Kitabevi.

Artun, E. (2008). *Tarihsel süreçte değişen geleneksel tiyatromuz. halk kültürü tiyatrosu sempozyumu*, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi. Erişim adresi:

http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_tarihsel_surec_geleneksel_tiyatro.pdf

Balta, E. E. (2013). Bilmecelerin dil-düşünme bağlamında eğitimdeki yeri ve önemi, *Turkish Studies*, 8(1), 891-899.

William, R. (2010). *Folklorun dört işlevi* (F. Çalış, Çev.). *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar* içinde (ss. 71-86). Ankara: Geleneksel Yayınları.

- Batur, Z. ve Beştaş, M. (2011). Divanu Lügat'it Türk'te çocuk dünyası ve çocuk eğitimi. *Turkish Studies*, 6(2), 247-262.
- Baysan, M. (2018). Rıza Tekin Uğurel. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* içinde. Erişim adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/riza-tek-in-ugurel>
- Boratav, P. N. (2013). *100 Soruda Türk halk edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Çetin, O. (2020). Geçmişten bugüne ramazan gelenekleri ve geleneklerin yaşatılarak geleceğe aktarılmasına dair öneriler. *Türk Ekini Dergisi*, 1(6), 14-36.
- DİA. (1994). Diş kirası. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (C. 9, s. 375). İstanbul: TDVİAM
- Dönmez, S. ve Koçak, Ş. (2018). Kutadgu Bilig'de çocuk eğitimi (türk eğitim tarihi açısından, eğitimin öğeleri üzerine bir inceleme). *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 15(6), 145-192.
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı arzulayan sözler tekerlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Düzgün, D. (2000). Osmanlı döneminde geleneksel Türk tiyatrosunun genel görünümü. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14, 63-69.
- Emiroğlu, S. (2012). Kutadgu Bilig'de çocuk eğitimi. *Turkish Studies* 7(1), 1027-1041.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut kitabı I, Giriş- Metin- Faksimile*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Göncüoğlu, S. F. (2008). İstanbul'da çocuk olmak. *Kültür Dergisi*, 12, 62-65.
- Güler, K. (2013). *Kütahya sanatçıları*. Kütahya: Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası Yayını.
- Işık, E. (2019). Batı'da çocukluk sosyolojisi çalışmaları tarihi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(7), 179-194.
- İnan, M. R. (1983). Dünyada çocuk yılı ve eğitimde çocuğa görelilik. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 8(45), 28-32.
- Karadağ, Ö. (2013). Türkiye Türkçesi atasözlerinde çocuk ve çocukluk. *Milli Folklor Dergisi*, 25(98), 109-124.
- Kaya, D. (2004). *Anonim halk şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mezkit Saban, G. (2019). *Milli kimliğin oluşturulması bağlamında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Mutlu, M. (1995). Karagöz. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 12(12), 53-63.
- Oğuz, Ö. (2009). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Özdemir, C. (2017). Dede Korkut kitabında saygı. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 16(16), 7-29.
- Salün, M. (2001). *Kütahya gezek geleneği ile törenlerimiz, oyunlarımız*. Kütahya: Ekspres Matbaası.
- Son Dakika Kutahya (2014, Temmuz 6) Kütahya'da Eski Ramazanlar ve (Küpeçik) - YouTube www.youtube.com/watch?v=hypBu3mmhX4
- Taş, H. (2007). Günümüz Bursa'sında Karagöz. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(12), 133-146.

- Türkyılmaz, D. (2009). Ortak sır kalıplarımız: Türk Dünyası bilmeceleri üzerine. *Milli Folklor Dergisi*, 21(81), 40-53.
- Uğurel, R. T. (2012). *Yağmur taşı*. İstanbul: Parıltı Yayıncılık.
- Uğurel, R. T. (2018). *Göz yaşı ırmağı*. İstanbul: Post Yayıncılık.
- Uğurel, R. T. (2017, Eylül 30). Çocuk iftarı 10 Kasım 2002 Kütahya [Video]. Youtube https://www.youtube.com/watch?v=ImVPubScF_0
- Uğurel, R. T. (2018, Şubat 23). Çocuk iftarı 1984 Kütahya [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=hgSemQFogts>
- Uğurel, R. T. (2018, Şubat 26). Çocuk iftarı 2001 Kütahya [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=VJa9tqFN0lg>
- Uğurel, R. T. (2018, Şubat 28). Çocuk iftarı 1991 Kütahya [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=lcoHNhw_dpk
- Uğurel, R. T. (2018, Haziran 8). Çocuk iftarı 2 Haziran 2018 Kütahya [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=dIY0-9-W0RI&ab_channel=R%C4%B1zaTekinU%C4%9Furel
- Uğurel, R. T. (2018, Ağustos 6). Rıza Tekin Uğurel Besteleri (Provalar) - Rast Çocuk Şarkısı / Bir Kedim Var Kütahya [Video]. Youtube. www.youtube.com/watch?v=gl0MAyfbLKs
- Uğurel, R. T. (2019, Mayıs 29). Çocuk iftarı 29 Mayıs 2019 Kütahya [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=p4ORI2lxNLS>
- Uygun, M. N. (2014). Türk din mûsikisinde usûl ilâhileri. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 2(2), 31-42.
- Uzun, M. (2000). İlâhi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (C.22, ss. 64-68). İstanbul: TDVİAM
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2004). Dede Korkut hikâyeleri'nin çocuk eğitimi açısından öne sürdüğü değerler ve ortaya çıkarmak istediği tip üzerine bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 209-223.
- Yangil, K. M. ve Kerimoğlu, C. (2014). Bilmecelerin eğitimdeki yeri ve önemi. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4(2), 341-354.
- Yardımcı, M. (2013). *Türk Halk edebiyatında nesir ve nazım nesir karışık türler*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

Ek 1: Rıza Tekin Uğurel' in Arşivinden Görseller

Resim 1: *Rıza Tekin Uğurel Karagöz ve Hacivat'ı oynatırken*

Resim 2: *Rıza Tekin Uğurel konser sırasında tambur çalarken*

Resim 3: *Rıza Tekin Uğurel çocuklara oyun oynatırken*

Resim 4: *Rıza Tekin Uğurel ramazan davulcusu olarak mâni söylerken*

Resim 5: *Rıza Tekin Uğurel çocuklarla marş ve şarkı söylerken*

Resim 6: *Rıza Tekin Uğurel davuluyla şarkı söylerken*

Resim 7: *Rıza Tekin Uğurel şerbetçi vazifesinde*

Resim 8: *Rıza Tekin Uğurel çocuklarla ilahi söylerken*

Resim 9: *Rıza Tekin Uğurel bereket keselerini ve dış kirasını dağıtırken*

Resim 10: *Rıza Tekin Uğurel*

